

A 21. SZÁZAD AFRIKA ÉVSZÁZADA?

Afrika hosszú évtizedeken keresztül mellőzött kontinensnek számított a világban. Afrikával kapcsolatosan szinte kizárólag a negatív szenzációk, a természet, de főként az ember okozta katasztrófák voltak csak képesek áttörni a nemzetközi média ingerküszöbén. Ezzel párhuzamosan drasztikusan zsugorodott Afrika részesedése a világkereskedelemben, elmaradt a kontinensek versenyében. Ezt a relatív lemaradást megfejlte az abszolút lecsúszás. A „fejlesztő állam” 1960-as, 1970-es években még oly divatos koncepciójának látványos csődje, valamint a külső körülmények drasztikus rosszabbodása miatt a kontinens országaiiban az állami szolgáltatások hatékonyságukat veszítették, akadozni kezdtek, majd sokhelyütt teljesen meg is szűntek, az infrastruktúra leépült. A külvilág felé gyenge, de belül magukat erősnek mutatni kívánó államok „felpuhultak”. A gyarmati államokat megöröklő s azokat „afrikanizált” formában tovább működtető új elit ráadásul a nepotizmus és a korrupció terén életanulóvá vált, egy adott évben a kontinens megtakarításainak akár kétötöde is külföldi, elsősorban a pénzek eredetét nem firtató, a betétesek anonimitását biztosító svájci bankokba vándorolt. A hidegháború hozadékaként jelentkező külső támogatás csökkenésével, illetve teljes elmaradásával párhuzamosan sok országban felszínre törtek az addig elfojtott etnikai, vallási s egyéb konfliktusok. A függetlenség elnyerése után Afrika-szerte elszaporodó erőszakos hatalomátvételek, puccsok legtöbbször magán az államosztályon belüli őrsváltást jelentették, megteremtve az „elit-recycling” fogalmát. 1986-ban Ugandában történt meg először, hogy a hatalomátvételre nem palotaforradalom keretében, hanem győztesen megvívott gerillaháború következményeként került sor. Ezek után országok sora következett, Sierra Leonétól Szomáliáig, ahol a gerillaháborúk a központi hatalom széteséséhez, a hadurak uralmához vezettek.¹

A hadurak és gerillavezérek rátették a kezüket az uralmuk alatt álló területek minden erőforrására, részben ebből, részben a külföldi humanitárius segélyek megcsapolásából tartva fenn magukat. A külvilág hosszú ideig tétlenül szemlélte, hogy Afrika kirablásából egy szűk helyi és külső réteg gazdagodjon, még a származási helyét első ránézésre eláruló nyersgyémánt esetében is csak az ezredforduló után született meg az ezt a folyamatot blokkolni kívánó mechanizmus (Kimberley-folyamat). Valóságos társadalmi kataklizmát okozott az érintett társadalmakban, hogy Afrika-szerte elterjedt a gyerek-katonák alkalmazása a

---

¹ Herbst 2000, 254. old.

konfliktusokban. Az öregeket, öregséget tisztelő hagyományos társadalmak teljes felforgatását jelentette a tíz év körüli gyermekek tíz- és százezreinek felszerelése automata fegyverekkel. A gátlások nélkül ölé és erőszakot elkövető csoportok tagjai számára megszűnt minden olyan autoritás, ami nem a nyers erőszakra épült.

Az 1970-es évektől vajúdjó új gazdasági világrend kialakulása helyett a cserearányok Afrika számára, az olajat termelő országok kivételével minden addiginál előnytelenebbül változtak. 1980 és 2000 között a cukor ára 77 százalékkal, a kakaóé 71 százalékkal, a kávéé 64 százalékkal, a gyapoté pedig 47 százalékkal esett, de a réz és egyéb bányatermékek esetében sem volt más a helyzet.² Az 1980-as, 1990-es évekre egyértelművé vált az egy főre számított élelemtermelés, az átlagéletkor, a beiskolázási ráták és szinte minden egyéb fontos mutató terén a visszaesés még Afrika egykori önmagához képest is.³ A befektetők elmaradtak, vagy meg sem érkeztek, és a két világrendszer szembenállásának megszűntével Afrika a nemzetközi kapcsolatok terén is súlytalanná vált. Ezt jelezte a diplomáciai kivonulás is a kontinensről, a követség-bezárások terén hazánk egyáltalán nem számított éllovasnak. Még a tudományos érdeklődés is elfordulni látszott a kontinensről, a krízis nem szellemi pezsdülést okozott, hanem érdektelenséget szült, Afrika marginalizációja a tudományok terén az új publikációk számában is megmutatkozott. Afrikának saját értelmisége is hátat fordított, a *brain drain* eredményeként a *diploma disease* nemzedékéből több mérnök, orvos, tanár dolgozik a fejlett országokban, mint otthon. A roppant költséges PhD-képzés révén az afrikai egyetemeken fokozatot szerzettek közül 50 ezren vándoroltak ki.⁴

A nyilvánvaló válságjelenségek ellenére a fejlett világ megfélemezni látszott Afrikáról, az 1990-es években a fő figyelem az egykori szovjet blokk államaira, illetve a volt Jugoszláviára fókuszálódott. Sem Szómália gyakorlati szétesése, sem az 1994-es ruandai népirtás nem volt képes változtatni ezen a trenden, Mogadishuból az amerikaiak gyorsan kivonultak, Kigaliba be sem vonultak. 1997 májusában a ruandai népirtáshoz hasonló válságok megelőzése miatt került sor az ún. „P-3 kezdeményezés” létrehozására, amely az USA, Nagy-Britannia és Franciaország konfliktus-kezelő és megelőző kapacitásainak összehangolását volt hi-

² Duodu 2005.

³ Míg a kontinens két leggazdagabb országában, a Seychelles-szigeteken és Mauritiuson a születéskor várható életkor 2003-ban 73 év volt, addig Zambiában mindössze 36, Leshotóban és Sierra Leonében 37 év. 1990 és 2003 között drámai csökkenés volt tapasztalható a szubszaharai Afrika egészében, a várható életkor átlagosan 10 évvel csökkent, a kontinens déli részén pedig, ahol a HIV-fertőzöttek aránya különösen magas, a csökkenés elérte a 20 évet is. Hasonlóan lehangoló a kép az egészséges ivóvízhez jutás, a beiskolázási ráták, s más alapvető mutatók esetében is. Forrás:

<http://web.worldbank.org/wbsite/external/countries/africaext/0>

contentMDK:20563739~pagePK:146736~piPK:146830~theSitePK:258644,00.html

⁴<http://www.mg.co.za/articlePage.aspx?articleid=243038&area=insight/insight/africa/>

vatva szolgálni. Ennek akkor különös fontosságot adott az a tény, hogy az ENSZ kéksisakos békefenntartóinak létszáma Afrikában az 1994-es 40 ezerről 1999-re mindössze 2 ezerre csökkent.⁵ A P-3 kezdeményezés azonban a résztvevő országok eltérő szándékain és katonai, politikai megfontolásain, illetve az afrikai országok nem mindig pozitív hozzáállásán zátonyra futott. Mindez akkor történt, amikor még a hidegháborús időkben a kontinens legfontosabb nyugati pártfogójának számító Franciaország is jelentősen csökkentette kötelezettség-vállalásait, megkezdte a kontinensen állomásozó csapatai kivonását. 1995-ben Párizs hét afrikai országban 8 ezer katonáját állomásoztatta, 1997-ben döntés született két és fél ezer katona kivonásáról, a kameruni és a közép-afrikai köztársaságbeli támaszpontok teljes feladásáról.⁶

A 2001. szeptember 11-i merényletek sajátos fordulópontot jelentettek Afrika szempontjából is. Az amerikai külpolitika felismerte a kilátástalan szegénységből fakadó veszélyeket, Bush elnök „egyetlen kontinenst sem hagyunk hátra” politikája kiterjedt együttműködést ígért Afrika vonatkozásában. Ez a felértékelődés azonban igen viszonylagos volt, a várt gyökeres fordulat elmaradt. A katonai kooperáció kiterjesztését illetően a kontinens több államára, mégpedig a ruandai népirtáshoz hasonló válságok megelőzése miatt került sor. A Pán-Szahel–Kezdeményezés (PSI) keretében az Amerikai Haderő Európai Parancsnoksága Algéria, Mali, Mauritánia, Niger és Csád bevonásával indított máig tartó kiképzési programokat. Ezek a programok hivatalosan a csempészet és a nemzetközi bűnözés visszaszorítását vannak hivatva szolgálni, nyilvánvaló azonban, hogy elsődleges céljuk a terroristák felkutatására és megsemmisítésére kiképezni a résztvevő országok katonáit. 2004-ben a program keretében megrendezett tanácskozásokon már Marokkó, Tunézia és Szenegál vezérkarai is képviseltették magukat. Afrika szarván hasonló kezdeményezés részesei Etiópia, Eritrea, Szudán, Kenya és Dzsibuti, de itt az intézményesülés még várat magára.

Az amerikai katonák a helyi moszlim s az USA-val nem éppen szimpatizáló lakosság megnyerésére kutakat fúrtak, s más kisebb infrastruktúrajavító-lépéseket tettek. Akárcsak Nyugat-Afrikában, itt is sikerült néhány terrorista-gyanús személyt elfogni, bár kapcsolataikat az al-Kaidához nem sikerült bizonyítani. Sok kritika éri ezeket a programokat amiatt, hogy a résztvevő afrikai kormányok igyekeznek saját politikai ellenzéküket ezek célkeresztjébe állítani.⁷

A katonai együttműködés erősítése és az 1990-es években felére zsugorodott segélyek jelentős növelése az ezredforduló után nem pótolhatta ugyanakkor az átfogó, a pusztá válságkezelésen túlmutató amerikai Afrika-politika hiányát. Ez a helyzet napjainkig sem változott, annak elle-

---

⁵ Berman 2002, 1. old.

⁶ Ibid., 3. old.

⁷ Mehler 2005, 7. old.

nére, hogy az USA-ban immár a második afrikai gyökerekkel bíró külügyminiszter van hivatalban. Az afrikai államok meggyengülése és szétesése ugyanakkor erősen foglalkoztatja az amerikai külpolitikai szakértőket, ennek bizonyítéka az újabban erről a témáról a *Foreign Affairs* és más mértékadó folyóiratok hasábjain megjelent több publikáció.⁸ Az Egyesült Államok növekvő arányú olajimportja a nyugat-afrikai térségből egyébként is Afrika szerepének újragondolását kívánja meg az amerikai adminisztrációtól.

Az Egyesült Államok nem volt gyarmattartó, még Libériának sem egykor volt anyaszája, „csupán” a jelen legerősebb hatalma, ezért nem kérhető számon rajta Földünk minden mai gondja. Csődöt is mondtak azok a kísérletek, amelyek arra irányultak, hogy Afrika a holocaust áldozataihoz hasonlóan részesüljön nemzetközi, elsősorban amerikai kárpótlásban a rabszolga-kereskedelem, a kolonizáció és a neokolonizáció miatt elszenvedett veszteségeiért. Az USA azonban a nemzetközi összefogás keretében megvalósítandó programok esetében sem vállalt kezdeményező szerepet. Példa erre az ENSZ égisze alatt tető alá hozott, 2002 márciusában a mexikói Monterreyben 171 ország által aláírt úgynevezett „Monterrey konszenzus”, amely a szegénység 50 százalékos csökkentését tűzte ki célul 2015-re, és amelyet Washington ugyan megszavazott, de nem alkalmaz túlzott lelkesedéssel. Igaz ugyan, hogy az USA a legnagyobb donor, ám nemzeti jövedelmének mindössze 0,16 százalékát fordítja külföldi (nem katonai) segélyekre, így még a kívánatosnak tartott szinttől jóval elmaradó nyugat-európai országok mögött is jócskán lemaradt. Mindössze az adósság-elengedés területén játszott az USA úttörő szerepet. Még a Clinton kormányzat idején, 1999 szeptemberében 3,5 milliárd dollár kedvezményben részesítettek tucatnyi, elsősorban afrikai országot. A külső adósságait 1980 és 1995 között megháromszorozó és az ezredfordulóra már mintegy 300 milliárd dollárral tartozó Afrika gondjain ez a lépés önmagában nem sokat segített, de legalább utat nyitott az adósság-elengedés további szükséges lépéseinek megtétele irányában.

Nyilvánvaló volt azonban, hogy az Európánál háromszor nagyobb és demográfiaiag minden más földrésznél sebesebben gyarapodó⁹ afrikai kontinens bajain az olyan távlatos tervek, mint az ENSZ „Millenniumi fejlesztési célkitűzése” (*Millennium Development Goals (MDGs)*), az „Afrikai Renaissance” vagy a Monterrey kompromisszum, önmagukban nem, csak a tevéleges nemzetközi összefogás segíthet. Ám sem az ENSZ, sem a Bretton Woods-i intézmények nem bizonyultak hatékonyak ezen a téren, annak ellenére, hogy pl. a ghánai Kofi Annan maga is elkötelezett híve Afrika felkarolásának. Az ENSZ azonban nem tudott megfelelő eszközzé válni sokszor még az akut válságkezelésben sem. A Világbank

⁸ Ezzel kapcsolatosan lásd például: Krasner – Pascual 2005; Stuart – Porter – Weinstein 2005.

⁹ Afrika népessége 1970-ben Földünk népességének 10 százalékát tette ki, 1999-ben az arány 13 százalék volt, s két évtizeden belül elérheti a 25 százalékot.

és a Nemzetközi Valutaalap tekintélyét pedig aláásta a nyolcvanas évek végétől az afrikai országokra erőltetett „strukturális alkalmazkodási program” teljes kudarca, amely programot s a mögötte álló szervezeteket sokan Afrika mai gondjai egyik fő felelősévé teszik. Az addigi keretek csődje utat nyitott a hagyományostól eltérő kezdeményezéseknek.¹⁰

A külvilág figyelmének elfordulása már az ezredfordulót megelőzően kiütkeresésre készítette az újabb afrikai politikus-generációt, amely a függetlenség kivívásában elévülhetetlen érdemeket szerzett „nagy öregek” nemzedékétől eltérően gondolkodott. Nagy vihart kavart egyes afrikai közgazdászok ötlete Afrika „rekolonizációjára”, amely a volt anyaországok helyett a nemzetközi közösség feladatává tette volna Afrika gazdasági felemelését. A túlnyomó többség által nagy vehemenciával elvetett gondolat azonban hozzájárult az addigi politikai tabuk ledöntéséhez. A paradigmaváltással együtt járt a dekolonizációs folyamat lezárulásával és az apartheid rendszer megszűnésével belső kohézióját veszítő Afrikai Egységsszervezet (AESZ) felváltása az EU mintájára létrehozott Afrikai Unióval (AU). A 2002. július 8-án a dél-afrikai Durban-ben megalakult Afrikai Unió elődjétől eltérően igényt formál tagállamai belügyeibe való beavatkozásra. Ez azonban nem szupranacionális keretek megteremtésével történik, hanem a közös döntéshozatali mechanizmusokba építve. Így az erodálódott tekintélyű AESZ helyébe lépő AU megalakulása óta sokkal hatékonyabban volt képes fellépni a kontinens érdekeinek érvényesítéséért a nemzetközi porondon.

Az Afrikai Unió létrehozása mellett más belső kezdeményezések is történtek a válság megoldására. A nigériai fővárosban, Abujában 2001 októberében meghirdetették a NEPAD, „Új partnerség Afrika fejlődéséért” (*New Partnership for Africa's Development*) programját. A NEPAD az eredetileg a környezetvédő mozgalmaktól átvett „fenntartható” növekedés megteremtését tűzte zászlajára, és ugyancsak célkitűzésként fogalmazta meg, hogy Afrika a segélyek passzív befogadójából saját fejlődésének generátora legyen.¹¹ A NEPAD Afrika-szerte valószínűleg legismertebb jelszava, hogy a 21. századnak Afrika évszázadának kell lennie. Dél-Afrika, Nigéria, Szenegál, Egyiptom és Algéria kezdeményezéseit foglalták össze egy programba, így a 205 pontot tartalmazó hosszú dokumentum a jó kormányzás elveinek betartatása mellett az infrastruktúra és az emberi erőforrások terén mutatkozó elmaradás felszámolását is célul tűzte ki, sőt a kontinens gazdasági növekedésének 7 százalékra történő feltornázását, valamint Afrika világkereskedelmi részesezésének megduplázását is.¹²

A NEPAD keretében kidolgozásra került egy önkéntes alapon működő politikai ellenőrző-monitoring rendszer (*African Peer Review Mecha-*

¹⁰ E témával kapcsolatosan lásd: Dunn – Shaw 2001, 242 old.

¹¹ Lopes 2005, 13. old.

¹² A NEPAD alapító dokumentuma letölthető:
<http://www.nepad.org/2005/files/documents/inbrief.pdf>

nism) (APRM), amely a leglényegesebb előrelépést jelentette az AESZ korábbi gyakorlatához képest. A többlépcsős, négy különböző típusú jelentés elkészítésével járó eljárás keretében a NEPAD alapelveinek érvényesülését vizsgálja meg országonként egy öt – hét köztiszteletben álló afrikai személyiségekből álló bizottság. Nagyon lényeges, hogy a konfliktusok kirobbanása előtt, már a gazdasági szükséghelyzet vagy a politikai feszültségek éleződésének időszakában is össze kell hívni az illetékes bizottságot, amely sajátos, az afrikai szokásoktól egyáltalán nem idegen mediátori tevékenységet is ellát, segítve a magát a mechanizmusnak önként alávető kormányt.¹³

Az AU megalapításával egyidőben elfogadott APRM nem tartalmaz ugyan belső szankciókat, ám 2002-ben a G8-ak a jó kormányzás elvének meglétét részben a pozitív APRM-jelentéshez kötötték, így a donor országok akár a már odaigért segélyek megvonásával is büntethetik a saját maguk által elfogadott, átláthatóságot és demokratikus politikai viszonyokat garantáló szabályokat be nem tartó afrikai kormányokat. Ám az első ilyen jellegű bizottsági jelentések a két elsőként vállalkozó Ghána és Ruanda esetében is csupán a közeljövőben születnek meg, így az elvek gyakorlati alkalmazhatósága még nem állta ki az első próbát. Az előzetes várakozásokkal ellentétben a válságmegelőző funkció eddig nem működött, így kételyek merültek fel a mechanizmus hatékonyságát illetően Darfur, Zimbabwe, Kongó és Elefántcsontpart esetében is.

A nemzetközi politikában a franciák és az amerikaiak által elhanyagolt Afrika ügyének felkarolásában az 1997-ben első miniszterelnöki megbízatását kezdő Tony Blair és kormányai igyekeztek a kezdeményezést magukhoz ragadni. A franciáktól eltérően a britek a dekolonizáció lezáródásával nem folytattak aktív Afrika-politikát, egykori gyarmataik közül többen is a frankofónia és Franciaország felé orientálódtak, mert onnan lényegesen több támogatásra és odafigyelésre számíthattak. A konzervatívok hosszú kormányzásának idején külön tehertételnek számított egyes tory-politikusok nyíltan vállalt szimpátiája a pretoriai rezsim irányában. A kilencvenes évek második felétől lassú változások kezdődtek, míg Franciaország kifelé menetelt az afrikai kontinensről, addig a britek fokozatosan növelték az Afrikának szánt segélyeiket, és az ezredfordulóra le is hagyták ezen a téren a franciákat. A Blair által is képviselt harmadikutas ideológia fontos részét képezte a szolidaritás a globalizáció veszteseivel, éljenek azok az országhatárokon belül, vagy bárhol glóbuszunkon. A némi eufémizmussal fejlesztési együttműködésnek átkeresztelt nemzetközi segélyezés terén már az első Blair kormány idején erőfeszítések történtek angol részről azért, hogy ezeket a pénzeket legalább részben átcsatornázzák Ázsia és Latin-Amerika rovására a jobban rászoruló Afrikába. Az illetékes brit miniszter asszony meg is fenye-

---

¹³ African Peer Review Mechanism: <http://isa.africa.com/nepad/nepadaprm.pdf>

gette Brüsszelben kollégáit, hogy London függetleníti tólük saját segélypolitikáját, amennyiben Afrika nem kap elsőbbséget.

A brit kormány, személyesen Blair kezdeményezésére és elnökségével alakult meg 2004 májusában a „Bizottság Afrikáért” (Commission for Africa) 17 taggal. A bizottságban elsősorban afrikai személyiségek kaptak helyet, mint Fola Adeola, K. Y. Amoako, William S. Kalema, Trevor Manuel, Benjamin Mkapa, Linah Mohohlo, Tidjane Thiam, Anna Tibajuka, Meles Zenawi. Am mellettük meghívást kapott Gordon Brown brit pénzügyminiszter, Michel Camdessus, az IMF 2000-ben nyugdíjba vonult igazgatója, sőt, Bob Geldof, az 1985 júliusában tartott Live Aid, és a húszéves évfordulóra szervezett Live8 koncertek fő szervezője, Afrika megsegítésének legnevesebb szigetországi képviselője is. A bizottság Londonban székelő titkársága az Afrikai Unió és a NEPAD szervezeteivel együttműködve háromszor ült össze, majd 2005. március 11-én jelentést tett közzé, amelyben ajánlásokat fogalmazott meg a G8-ak skóciai csúcstalálkozójához.¹⁴ Ez gyakorlatilag Tony Blair számára volt hivatva hátszelet biztosítani, megfogalmazva mindazokat az elképzeléseket, amelyeket a brit kormányfő partnereivel Gleneagles-ben el kívánt fogadtatni. Blair törekvése egyfajta „afrikai Marsall-terv” elfogadtatása volt, amelyben megkértszereznék a szegény országoknak, ezen belül elsősorban a fekete kontinensnek juttatott összegeket, összesen évi 50 milliárd dollárnyi segélyt szánva 2015-ig Afrikának. Blair azt is kérte tárgyalópartneritől, hogy kedvezőbb feltételeket teremtsenek az afrikai áruk számára a világpiacon. Főleg a mezőgazdasági cikkek esetében egyenlőtlen a kereskedelem, mivel a fejlett országok saját mezőgazdasági termékeiket átlagosan 25 százalék támogatásban részesítik, míg az ipari termékeknél csupán öt százalék ez az arány. A „tisztességes kereskedelem” Afrika számára talán még a segélyeknél is fontosabb ügy, hiszen csak erre alapozódhat a kontinens saját lábára állása, az áhított „fenntartható növekedés” elérése.

A G8-ak pénzügyminiszterei a skóciai csúcstalálkozót megelőzően 40 milliárd dollár adósság elengedéséről határoztak 18 legkevésbé fejlett ország vonatkozásában. Így a Délnek Északkal szemben fennálló, 2500 milliárd dollárra taksált adósságából csupán egy töredéket engedtek el, s a fejlődő világ lakosságának pedig mindössze öt százaléka él az érintett országokban. Afrika esetében azonban sokkal kedvezőbb a kép. A 18 országból 14 afrikai, és tartozásaik elengedése a kontinens országainak külső adósságából tíz százaléknyt farag le.¹⁵ Újabb kilenc afrikai ország került fel a várólistára, és továbbiak várnak még erre, amely bizonyos demokratikus minimumhoz, a korrupció elleni hatékony fellépéshez és a transzparenciához köti az adósságok elengedését. A rendszer nagy hátránya ugyanakkor, hogy a kontinens legnépesebb és olajjövödelmei elle-

¹⁴ <http://www.number-10.gov.uk/output/Page7310.asp>

¹⁵ Millet – Toussaint 2005, 8. old.

nére nagyon szegény és eladósodott országa, Nigéria a közelébe sem kerülhet ennek a kedvezménynek, mert a fenti kritériumok közül semelyiket sem teljesíti.

Maga a csúcstalálkozó kompromisszummal zárult, Blair az amerikai, a német s az utolsó pillanatban a japán ellenérvekkel szemben diadalmaskodott a segélyek megduplázása ügyében, ugyanakkor nem sikerült határidőt szabni ebben az ügyben, így ez kiskaput jelenthet a vonakodó országoknak a jövőre nézve. Ugyancsak sikertelen volt az a törekvés, hogy 2015-re a nyolcak nemzeti jövedelmük 0,7 százalékát fordítsák Afrika megsegítésére. Az elért eredmények nem jelentenek áttörést, de a jól időzített nemzetközi kampánynak is köszönhetően minden eddiginél nyomatékosabban sikerült felhívni Afrikára a figyelmet. Joggal jelenthette ki a csúcstalálkozó után egy sajtókonferencián Blair, hogy döntéseikkel naponta ezrek, 2015-ig milliók életét menthetik meg.¹⁶ A már a 2002-es kanadai csúcstalálkozón elhatározott és az afrikai béketeretést támogató rendelkezések újfent megerősítést nyertek.

Kérdés azonban, hogy mennyire bizonyulnak hatékonyak a most elhatározott lépések. Már önmagában a segélyek megnövelése is rejt magában veszélyeket. Tanzánia, Mozambik és Ghána példája figyelmeztető, a kapott támogatások túlzottan megerősítették valutáikat, károkat okozva exportjuknak, és elriasztottak a befektetőket. Kérdés az is, mi lesz azokkal az országokkal, amelyek valamilyen oknál fogva nem fogják teljesíteni az AU által is szorgalmazott kritériumokat. A reformokat sikeresen megvalósító országokban a mindenféle infrastruktúra hiánya lehet a segélyezési folyamat eredményességének akadálya. Az Afrikai Unió, illetve a NEPAD célkitűzése az évi 7 százalékos gazdasági növekedés elérése, mert csupán ez biztosíthatja a szegénység érdemi csökkentését. Jelen pillanatban ezt csak azok a nyugat-afrikai országok teljesítik, ahol új olaj-kitermelési kapacitások léptek be, illetve néhány polgárháború által lerombolt ország, ahol a külföldi segélyek a költségvetés felét-harmadát adják. Az ismert Afrika-szakértő, Robert Kappel elemzésében arra a következtetésre jut, hogy Afrika országainak túlnyomó hányada gazdaságilag még 2020-ban sem fog eljutni a mostani feltörekvő piacok vagy „küszöb-országok” szintjére.¹⁷ A valószínű kivételek a Seychelles-szigetek és Mauritius, ám ez a két ország a kontinens törpeállamaihoz tartozik, így húzóhatást még legfontosabb kontinentális partnereikre sem gyakorolhatnak. Mások arra hívják fel a figyelmet, hogy a megfogalmazott célok eléréséhez a külső forrásbevonást nem kétszeresére, hanem egyenesen négyszeresére kellene növelni. Az Oxfam, illetve más segélyszervezetek pedig a kontinens gondjai közül elsőként az AIDS gazdaságot is aláásó tragédiáját említik, amely mellett minden

¹⁶ http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/08/AR2005070800214_2.html?sub=AR

¹⁷ Kappel 2003, 7. old.

jó szándékú lépés értelmét vesztheti. Ugyancsak nagy kihívást jelent nagy térségekben a normális emberi létezéshez szükségesnek tartott fejérenkénti vízmennyiség hiánya. A vakcinák kikísérletezéséhez, eredeti műszaki megoldásokhoz időre van szükség. Ahhoz tehát, hogy az Afrikai Unió és a NEPAD által megfogalmazott törekvés szerint a 21. század Afrika évszázada lehessen, ennek az évszázadnak csak később szabadna elkezdődnie.

Rezümé

Afrika marginalizációja évtizedek óta zajló folyamat. Ennek megállítása és a kontinens felzárkóztatása az emberiség közös érdeke. A fejlesztési együttműködés erősítése, a segélyek összegének megtöbbszörözése közép- és hosszú távon is elengedhetetlen feltétele a sikernek, akár csak a befogadó közeg alapvető belső reformja az átláthatóság megteremtéséért, a korrupció felszámolásáért. Azonban még a jelenleg kedvező politikai légkör fennmaradása esetén is hosszú évtizedekre lesz szükség a felzárkóztatási folyamat eredményes véghezviteléhez.

(2005)

Felhasznált és ajánlott irodalom

- ASSEFA T. (ed.)
2002 *Globalization, democracy, and development in Africa: challenges and prospects*, Oxford, African Books Collectives.
- BALOGH András – ROSTOVÁNYI Zsolt – BÚR Gábor – ANDERLE Ádám
2002 *Nemzet és nacionalizmus*, Budapest, Korona Kiadó.
- BÚR Gábor
2002 Nemzeti eszmék és folyamatok Afrikában, in: *Nemzet és nacionalizmus*, Budapest, Korona Kiadó, 289–405. old.
- BAYART, Jean-François – ELLIS, Stephen – HIBOU, Béatrice
1997 *La criminalisation de l'État en Afrique*, Bruxelles, Éditions Complexe.
- BERMAN, Eric G.
2002 *French, UK, and US Policies to Support Peacekeeping in Africa: Current Status and Future Prospects*, Oslo, Norsk Utenrikspolitisk Institutt (Paper 622).
- BRAATHEN, Einar (ed.)
2000 *Ethnicity kills? The politics of war, peace and ethnicity in sub-Saharan Africa*, Basingstoke, Macmillan.
- COOPER, Frederick
2002 *Africa Since 1940*, Cambridge, Cambridge University Press (The Past of the Present).

- DUODU, Cameron
2005 Short-changed by history, Africa deserves a hand up, *Observer*, Sunday, March 13.
- DUNN, Kevin C. – SHAW, Timothy M. (ed.)
2001 *Africa's Challenge to International Relations Theory...*, New York, Palgrave Publishers Ltd., 242 old.
- FREUND, Bill
1998 *The Making of Contemporary Africa*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner Publishers.
- GORDON, April A. – GORDON, Donald L.
2007 *Understanding Contemporary Africa*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner Publishers.
- HERBST, Jeffrey
2000 *States and Power in Africa. Comparative Lessons in Authority and Control*, Princeton, Princeton University Press.
- KAPPEL, Robert
2003 Economic Aspects of the African Crisis. Low-Level Equilibria, Traps and Structural Instability, in: *Structural Stability in an African Context*, Uppsala, Nordiska Afrikainstitutet (Discussion Paper No. 24.).
- KRASNER, Stephen D. – PASCUAL Carlos
2005 Addressing State Failure, *Foreign Affairs*, 2005, July-August.
- LOPES, Carlos
2005 Development cooperation revisited. New dilemmas for a narrower agenda, in: MELBER, Hennig szerk.: *Trade, Development, Cooperation. What Future for Africa?*, Uppsala, Nordiska Afrikainstitutet (Current African Issues, No. 29.).
- MAMDANI, Mahmood
1996 *Citizen and Subject: Contemporary Africa and the Legacy of Late Colonialism*, New York – Princeton, Princeton University Press.
- MATTHIES, Volker
2005 *Kriege am Horn von Afrika*, Berlin, Verlag Dr. Köster.
- MAZAMA, Ama
2007 *Africa in the 21st Century: Toward a New Future*, New York, Routledge.
- MEHLER, Andreas
2005 *Wesentliche politische und wirtschaftliche Entwicklungen in Afrika südlich der Sahara (2004)*, Hamburg, Institut für Afrika-Kunde.
- MEREDITH, Martin
2005 *The Fate of Africa – History of Fifty Years of Independence*, New York, Public Affairs.
- MILLET, Damien – TOUSSAINT, Eric
2005 Les faux-semblants de l'aide au développement, *Le Monde Diplomatique*, Juillet 2005, 8. old.
- NDULU, Benno J.
2008 *The political economy of economic growth in Africa, 1960–2000*, Cambridge, Cambridge University Press.
- NUGENT, Paul
2004 *Africa Since Independence*. Basingstoke – New York, Palgrave Macmillan.

OSAGHAE, Eghosa E.

1998 *Crippled Giant: Nigeria since Independence*, London, Hurst.

PRUNIER, Gérard

2005 *Darfur: the Ambiguous Genocide*, London, Hurst.

REID, Richard

2008 *History of Modern Africa*, Hoboken – San Francisco, Wiley-Blackwell.

RENO, William

1998 *Warlord Politics and African States*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner Publishers.

SHAXSON, Nicholas

2007 *Poisoned Wells – The Dirty Politics of African Oil*, New York, Palgrave Macmillan.

STUART, Eizenstat – PORTER John Edward – WEINSTEIN, Jeremy

2005 *Rebuilding Weak States*, *Foreign Affairs*, January–February.

elektronikus források

Születéskor várható életkor, egészséges ivóvízhez jutás, beiskolázási ráták stb.

<http://web.worldbank.org/wbsite/external/countries/africaext/0contentMDK:20563739~pagePK:146736~piPK:146830~theSitePK:258644,00.html>

Egyetemi képzés és agyelszívás Afrikában

[http://www.mg.co.za/articlePage.aspx?articleid=243038&area=/insight/insight/africa/\(2005\)](http://www.mg.co.za/articlePage.aspx?articleid=243038&area=/insight/insight/africa/(2005))

A NEPAD alapító dokumentuma

<http://www.nepad.org/2005/files/documents/inbrief.pdf>

African Peer Review Mechanism

http://isa.africa.com/nepad/nepad_aprm.pdf (2005)

Ajánlások a G8 skóciai csúcstalálkozóhoz (2005)

<http://www.number-10.gov.uk/output/Page7310.asp> (2005)

A G8 skóciai csúcstalálkozója és visszhangja

http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/08/AR2005070800214_2.html?sub=AR